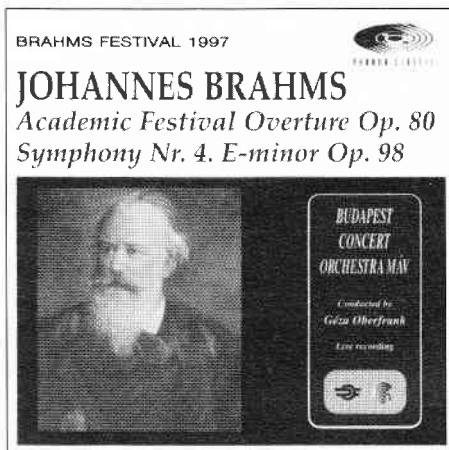

Folytatódik a Brahms-fesztivál

Nem sokkal azután, hogy a legutóbbi számban hírvél adtuk a MÁV Szimfonikus Zenekar 1997-es Brahms-fesztiváljának maradandó megörökítését, a decemberi szám kritikája után következhetnek a további korongok tapasztalatai.

Az 1997. Január 25-i est műsorából a Tragikus nyitányt (Op. 81) és a II. szimfóniát (Op. 73) tartalmazza a sorozat második korongja, Csaba Péter vezényletével.

A Tragikus nyitány „tragikumá” sok esztétizálásra adott már okot. Az viszont nem kétséges: a nagyság érzetét kelti, akár személyesebb, akár objektívabb előadásban szólal meg. A személyesebb tónus azzal a vesztéllyel jár, hogy köznapivá értékeli a művet, vagyis nem a hallgatót emeli fel, hanem a költői tartalmat egyszerűsíti mintha műfaj-idegen módon a könnyen áttekinthető, kivonatolt tartalmát közölné csupán. Nem könnyebben járható a másik út sem, hiszen a monumentalitás néha elidegenítő hatást kelt, s a „tán csodállak, ámde nem szeretlek” érzését váltja ki. Elkerüli a Szkülákát és Kharübdiszeket a rögzített koncert-felvétel, azonban féltő, hogy aki ebben a tolmácsolásban hallja először a művet, esetleg nem sejtje meg a brahmsi zene romantikus mélységeit. A kifejező-szép részletek hatását erősen csökkenti néhány technikai apróság. Már itt is, de a II. szimfónia több helyén is bántóan észrevételet magát az a tény, hogy a zenekar „egyen-staccatokat” játszik. (Tudom, vannak együttesek, ahol a karmester és a hallgatóság egyaránt kitörő lelkesedéssel üdvözlőné az ilyen precizitást. De ha utánagondolunk, könnyen belátható: az uniformizált staccato-menetek nem tudnak kontaktusba kerülni a textúra más rétegeivel, s így inkább megzavarják a

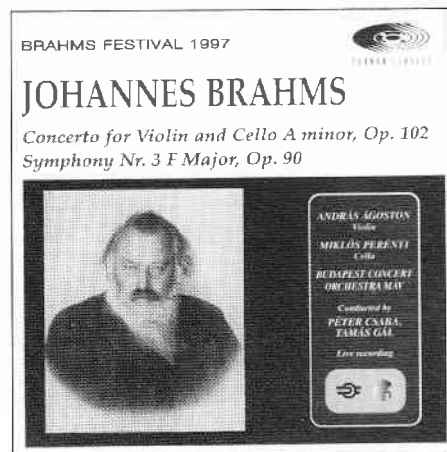
velük egyidőben zajló folyamatokat, mintsem hogy kommentálnák a szerzői szándéknak megfelelően.) Némely pillanatban egyenest groteszknak tűnik a karikírozó staccato-menet. Ezek az indifferens mozgódulások nehezítik a tételek dramaturgiai felépítésének kifejezésre juttatását – és gondtalan követését. Az ismétlődő párhangos szegmentumok egymásutánja – kellő hangulati töltés híján – statikussá válik, darabokra töredeznek, megakasztva a folyamatossgát. Jóllehet hegedűs-karmester áll a zenekar élén, a vonósok játéka nem ad okot maradéktalan elégedettségre. Koncertfelvételt ide, élő hatás oda – ennyi félrehúzott magas hang (akár induló, akár érkező helyzetben) több, mint amire fátylat boríthatunk!

Az egészében gondosan kialakított nagyforma sejteti: valójában „több van” az előadóegyüttesben. Ilyenkor sajnáljuk, hogy – feltehetően anyagi szempontok figyelembevételével – a koncertprodukciónak került rögzítésre. Ez az érzés erősödik a szimfónia hallgatásakor is. A kezdet: koncertterem feszült légkörében (NB., látva a karmester első mozdulatát) akár meggyőzően is hathat az ilyesfajta, utólag bizonytalanság érzetét keltő indítás. Újfent a dirigens látványa szavatolhatná a folyamatossgát a válaszoló hangszercsoportok játékának hallgatásakor. Amelyik frázis (motívum, fordulat) önmagában nem eléggé megformált, nehezen csatlakozik az őt megelőzőhöz, s a folytatást is megnehezíti. A fokozások ívének-vonulatának mintájára kellene állandóan szoros kontaktust tartani – hogy közösen felépíthessék a dallamot – a szólalomoknak. A nyitótétel mérsékelt tempója szemlélődésre kínál lehetőséget. Valóban, a hangkép „látványa” könnyen követhető – azonban a hallgatóság passzívan fogadja e természetzenét. Mintha csak a zenekar „ügye” lenne a romantikus német erdő világa, s a gyönyörködésre valóban okot adó pillanatokban is úgy érezzük: elérhetetlen számunkra az azonosulás a brahmsi zene mélységeivel és magasságaival.

Megunthatatlan a brahmsi érzés- és hangulatvilág: a lassú tétel minden mozzanata múlthatatlan emlék, s a tétel végén úgy érezzük, hogy egy élet tapasztalataival lettünk gazdagabbak. Brahms sokrétűen árnyalt, bonyolult zenéjének végigélése során – jó előadás esetén – csak a mondanivalóval törődünk. Ha megszűnik a varázs, rögtön fel-tűnik valami technikai részlet, vagyis a közvetítés zavaró tényezőjére figyelünk (a köz-

vetített tartalom helyett). A faktúra bonyolultságát szinte nem észleljük, csak annyit tudunk: komplex élményhez jutottunk. A hemiolák s más metrikus „játékok” akkor érik el igazán céljukat, hogyha hatnak, nem pedig akkor, amikor elbizonytalanítják a hallgatót. (Csak összehangoltan kidolgozott, pontos szólalomok összessége eredményezhet ilyen Csodát.) Az egymást folytató, egymástól átvett nyolcad-mozgású kísérőfordulatoknak pontosnak kell lenniük, valamint egyúttal mindig „kísériük” is kell a dallamot, hiszen ez a funkciójuk.

Egy-egy koncertre feltehetően kevés olyan hallgató jut, aki először találkozik valamely méltán népszerű remekművel. Aki újrahallgatni ment el valamely kedven-cét, általában úgy követi a zenei eseményeket, hogy sejtje-tudja, mi fog következni. A három jól felépített szimfónia-tétel után a hatásosan záródó finálé nemcsak a műnek, hanem a koncertnek – vagy, mint esetünkben: a korongnak – is méltó befejezése.

Egyedül a sorozat harmadik CD-jének anyaga származik két különböző koncert felvételéből. A Kettősverseny (Op. 102) feltehetőleg a koncertnek is fénypontját jelentette (e koncert műsorának fennmaradó részét tartalmazta a második korong). Január 28-án a III. Szimfóniát Gál Tamás vezényelte, aki immár egy évtizede, 1988 óta vezető karnagyja a MÁV Szimfonikusoknak.

Összehasonlítva a korábbiakkal, ez a kettősverseny korong tűnik a legértékesebbnek.

A versenyművek sajátos helyet foglalnak el a zenehallgatók érdeklődésében. A publikum szívesen hallgatja a szólistákat zenekar-kísérettel a pódiumon – de például, amikor négy kötetben jelent meg Pándi Marianne

Hangversenykalauza (1976 és 1980 között), a versenyműveket tartalmazó II. kötetet – el-
lentében társaival – érthetetlen tartózkodás-
sal fogadták a zenebarátok. Ágoston András
és Perényi Miklós szólójával, Csaba Péter ve-
zényletével olyan interpretációban csendül
fel a mű, amely képes újabb híveket toboroz-
ni a műfajnak. Más kérdés, hogy ezúttal a fel-
vétellel szemben technikai kifogások tá-
maszthatók. Nem megoldott a szólisták
„bemikrofonozása”, vagyis. a végeredmény
olyan, mintha nem éppen ideális helyről hall-
gatnánk a koncert-részletet. (A kezdés kifeje-
zetten olyan érzést kelt, mintha a későnjövő a
tétel kezdetét ugyan már a tereméből, de csak
a függöny mögül követhetné – azután a zene-
kari szakaszokban lábujjhegyen előmerész-
kedve akusztikailag kedvezőbb helyet foglal
el.) „Fedett” a hegedűhang – de lendületes,
van vívőereje, sodrása, s így méltó partnere a
méltán népszerű csellistának. Az állandó-kar-
nagy vezényletével megszólaltatott F-dúr
szimfónia lehetőséget kínál, hogy rámutas-
sunk: miben más a zenekar muzsikálása
ilyenkor, mint ha vendégkarmester irányítá-
sával szerepelne. Gál Tamás ismeri együtte-
sét. Tisztában van azzal, mire képes részlete-
iben (szólamonként, hangszercsoportonként,
szólistikus adottságait illetően) és egészé-
ben. Összhatásában ez a szimfónia a legki-
egyensúlyozottabb: egyfajta lekerekítettség
érződik állandóan. Lélegzik a zene. A kar-
mester különös hangsúlyt fordít arra, hogy az
új zenei gondolatok valóban „induljanak”, ne
csak elkezdődjenek, s ezáltal tagoltabb a
hangzás. (Még a lassú tétel záróakkordjának
magas hangja is kristálytisza.) Talán csak az
Andante tűnik néha túl didaktikusnak (ami-
kor a hegedűk játsszák a triolákat, a ritmikai
rétegezethez tűnik fel, amikor utána a brácsa
és cselló szólama ad triolás kíséretet a hege-
dűdallamhoz, a ritmusképlet helyett azt
vesszük észre, hogy a kíséret-háttér lehetősé-
get ad a dallam hatásos érvényesülésére). Az
egyéni hangvételű tétel után (amely igazi él-
vezete nyújt, különböző könnyűzenei-nép-
szerű feldolgozások gicceses-szirupos öntete
nélkül!) a zárótétel surranó kezdete szinte bi-

zonytalan, de hamar magára talál az együttes.
Ezúttal is csak a hegedűk hangja lehetne
szébb, és a hegedűsök játszhatnának pontos-
sabban-kifejezőbben – az összhatás érdeké-
ben azonban a többiek sokat dolgoztak, s nem
hiába! Gál Tamás nem engedett a lehetőség
csábításának: visszafogottan tartotta a finálét,
s így a komolysággal tovább mélyítette a cik-
likus mű mondanivalóját.

A „sűrő” Tragikus nyitány párjával, a „ne-
vető” Akadémiai ünnepi nyitánnyal (Op. 80)
kezdődik a negyedik korong, s az e-moll, IV.
Szimfóniával folytatódik (Op. 98). Az 1997.
Február 12-i zeneakadémiai koncert került
megörökítésre, ahol Oberfrank Géza vezé-
nyelte a MÁV Szimfonikusokat.

A négy közül a legrövidebb időtartamú
hallgatnivaló minden bizonnyal sokaknak
fog örömet szerezni. Az Akadémiai ünnepi
nyitányt a benne feldolgozott, széles körben
ismert dallamok népszerűsítik – a brahmsi
szerkesztésre legfeljebb a szakmabeliek szűk
rétege figyel. A gazdag-változatos hangszere-
lést viszont lehetetlen nem észrevenni, han-
gulatos tolmácsolás esetén. Kamatozik
Oberfrank Géza operai tapasztalata: a karak-
terek plasztikusak, már-már láttatók. Azon-
persze ő sem tud változtatni, hogy néha a kot-
tahúság megreked a „teljesítés” szintjén. Va-
lóban staccato a jelzett rövid hang, s legato,
amit ívvel köt össze a szerző – ám hogy mi-

ért olyan, amilyennek lennie kell, tehát, hogy
mi a funkciója a megkívánt játékmódnak, az-
zal az előadók nemigen törődnek. Túlzott
egyszerűség, már-már személytelenség fedi
el gyakran a mély érzéseket (NB., a szemér-
mes líra észrevételése komoly előadói fel-
adat!), s a távolságtartás gesztusa inkább fel-
mutatja a művet ahelyett, hogy a hallgató elé
táznál. A biztoskezü megformáltság, a hatá-
sos kontrasztok azonban még így is oly von-
zóvá teszik a programot, hogy a zenebarát
szívesen, érdeklődésével önként közeledik a
megszólaltatott remekművekhez.

Mind a nyitány, mind a IV. Szimfónia az
ismertebb Brahms-művek közé tartozik, tehát
óhatatlanul is úgy hallgatjuk, hogy várjuk a
folytatást. Eleve „odakészítjük” fülünket,
ahonnan a következő tematikus-melodikus
anyagot várjuk. Hogy néha elsikkad a felvé-
telen egy-egy kopulázó hangszer szólama (pl.
rövid fuvola-motívum), valószínűleg a hang-
rögzítés számlájára írható. A hangzási palet-
ta alig árnyalatnyival lesz ettől szegényebb –
s hogy több, más lehetne valójában, arról job-
bára csak a partitúra tájékoztat. Úgy érzem,
mindenki tudása legjavát adta a gyönyörű II.
tétel tolmácsolásakor. Kiváltképp a harmadik
tematikusan anyag megszólaltatása szívhezszó-
ló. Ezúttal az sem zavaró, hogy nem „direkt”
módon emelkedik ki a kíséretből a dallam,
mivel a mindenkor sokrétű kíséret oly ár-
nyalt, hogy sohasem zavarja a melodikus
anyag plaszticitását. Hatásosak a III. Tétel
tutti-tömbjei, valamint a különböző, változo-
tos karakterek egymásra-következései. Csak
a lelkesedés hevében sem szabadna engedni a
belső nyugtalanságnak, sietéssel csökkentve
a megszólaltatottak jelentőségét. A monu-
mentális zárótétel sohasem téveszti el hatását
a közönségre. A dramaturgiai átgondolt,
jól felépített passacagliával búcsúzott Brahms
a szimfónia műfajától – de a hallgatót talán
épp e tétel inspirálja leginkább, hogy sohase
hagyja abba a brahmsi muzsika iránti érdek-
lődést, hiszen ahány előadás, amnyi új élmény
lehetősége biztosítja e múlt századi művek
örök aktualitását és érvényét.

Fittler Katalin

Reiner Frigyes Weiner-bemutatóinak nyomában

A Hungaroton Classic egyik újdonságá-
nak tanúsága szerint a Kovács László ve-
zette Miskolci Szimfonikus Zenekar vál-
lalkozott a címben feltüntetett programra:
1997 májusában lemezre játszották
Weiner Leó életművének két jelentős da-
rabját, a Csongor és Tünde (Op.10/b)
szvitet, valamint a magyar népi táncokon
alapuló Op. L8. Szvitet.

Az utókor által alkotóként méltatlanul
mellőzött Weiner szerzői portréjának leg-
markánsabb vonásait tartalmazza e két,
hangulatvilágában oly eltérő szvit. E Janus-
arcú portré jóvoltából azonban még erőtel-
jesebben mutatkoznak meg az egyéniség
legjellemzőbb – általános érvényű – sajá-
tosságai. Ezek sorában elsőként a briliáns
hangszerelő tudást említeném, s rögtön utá-

na másodikként a formaérzék hihetetlen
biztonságát. Az utóbbin azonban aligha
csodálkozhatunk, tudva a komponista-pro-
fesszor alapos zeneirodalmi tájékozottságá-
ról. Zenekarának millió színét-árnyalatát vi-
szont minden bizonnyal hitetlenkedve hall-
gatjuk: honnan e káprázatos hangszín-fan-
tázia, honnan a biztonság, amellyel patika-
mérleggen adagolt precizitással keveri a szí-